

## **ЧИЮ ГРЕЧКУ СПОЖИВАТИМУТЬ УКРАЇНЦІ В 2021 РОЦІ – ВЛАСНУ ЧИ ЗАКОРДОННУ?**

В.М. Кабанець, М.П. Бондаренко,  
І.М. Страхоліс, Р.М. Бордун  
Інститут сільського господарства  
Північного Сходу НААН

В Україні з 2017 року площі посіву гречки скоротилися з 181 тис. га до 68 тис. га., а валові збори зменшились з 200 тис. тонн до 90 тис. тонн. Основною причиною таких тенденцій було обвальне зниження цін на зерно гречки та гречану крупу, яке стало наслідком перенасичення українського ринку дешевою імпортною продукцією, в основному російського походження, де в 2017 році гречки вироблено в 2 рази більше від середньорічного споживання.

З початком 2019-2020 маркетингового року ціна на гречку почала стрімко зростати і зараз стабілізувалась на рівні 17 тис. грн. за тонну, що забезпечує конкурентоздатне прибуткове виробництво цієї культури.

Але через невизначеність економічної ситуації виробники мають наміри і в 2020 році скоротити посівні площі під гречкою.

Останні місяці переробники збільшують обсяги виробництва гречаної крупи, а імпорт її скорочується. Зростає і експорт гречаної крупи з України.

За даними аналітиків та агротрейдерів, виробленого в 2019 році зерна гречки 90 тис. тонн недостатньо для потреб внутрішнього ринку. Стабільний баланс забезпечується за рахунок перехідних запасів попередніх років обсягом 82 тис. тонн, що є найменшим за останні 10 років. На кінець 2019-2020 маркетингового року перехідні запаси практично вичерпалися, і достатньо ймовірно, виникне дефіцит гречки українського виробництва. Ускладнення соціально-економічної ситуації в зв'язку з карантинними заходами збільшує споживання всіх круп, а найбільше – гречаної.

Ці тенденції показують, що зниження цін на гречку в 2020-2021 маркетинговому році є малоімовірним.

Для забезпечення бездефіцитного внутрішнього ринку гречаної крупи необхідно вирощувати 130-140 тис. тонн зерна гречки, а при урожайності останніх років 1,1-1,3 т/га необхідно в 2020 році засіяти цією культурою 100-110 тис. га, тобто в 1,5 рази більше, ніж в 2019 році.

Науковцями розроблені і випробувані в широкому виробництві технологічні аспекти отримання сталого урожаю, які забезпечують максимальну реалізацію генетичного потенціалу сучасних вітчизняних сортів гречки.

**Попередники.** Попередники по різному можуть впливати на морфологічні ознаки рослин гречки і в цілому на урожайність. Так, нашими дослідженнями доведено, що при розміщенні гречки після озимої пшениці, цукрових буряків, картоплі, кукурудзи на зерно і силос, ярої пшениці по трьох фонах удобрення попередників (1-без добрив, 2 - 20 т/га гною +  $N_{45}P_{45}K_{45}$ , 3 – диференційовані дози під кожен культуру) істотної різниці в прирості врожайності гречки залежно від попередників на однакових фонах не отримано. При цьому, небажаними попередниками під гречку залишаються просо, соняшник, багаторічні бобові трави.

**Система удобрення.** Розрахунок норм добрив проводиться в залежності від родючості ґрунтів, на яких вирощується гречка. Ефективність добрив зростає за мінеральної системи удобрення при рядковому їх внесенні в дозах  $N_{30}P_{45}K_{45}$  кг/га д.р. одночасно з сівбою гречки з наступним підживленням рослин азотними добривами в дозах  $N_{15}$  кг/га д.р.. Найоптимальніші строки проведення підживлення рослин азотними добривами є фаза бутонізація-початок цвітіння.

**Весняний обробіток.** Систему обробітку ґрунту під гречку слід застосовувати таку, яка здатна створювати сприятливі водно-фізичні властивості в посівному шарі та спрямована на провокацію та знищення бур'янів. Завдяки тривалому періоду від початку польових робіт до сівби

гречки є можливість в цей час істотно очистити поле від бур'янів. Після закриття вологи і вирівнювання ґрунту наступні обробки проводять по мірі появи сходів бур'янів. Для прискорення проростання насіння бур'янів необхідно після кожного рихлення ґрунту проводити коткування.

**Строки сівби.** В Інституті сільського господарства Північного Сходу НААН розроблений принципово новий спосіб визначення оптимальних строків сівби гречки за рівнем температурного режиму (РТР) ґрунту для кожного року з урахуванням погодних умов весняного періоду. Оптимальні строки сівби настають при досягненні рівня температурного режиму ґрунту на глибині 40 см вище + 10<sup>0</sup>С з урахуванням інших агрометеорологічних показників. До цього часу ґрунт на глибині загортання насіння прогрівається до 15-18<sup>0</sup>С, минає загроза приморозків.

**Сорти.** Одним з основних недоліків у районованих індетермінантних (звичайних) сортів гречки слід вважати нераціональний тип рослин - незакінчений ріст, пов'язаний з утворенням протягом вегетаційного періоду гілок першого, другого, третього та інших порядків, великої кількості квіток. Пластичні речовини у таких рослин у більшій ступені витрачаються на вегетаційний ріст, а не на формування репродуктивних органів. У цих сортів розтягнутий у часі період формування зерна. Внаслідок цього рослини, особливо гілки різних порядків, ростуть і розвиваються за різних умов, через що значна кількість квіток відмирає, з інших квіток формуються тільки плівки, які засихають і лише з невеликої частини їх (2-5%) утворюються добре виповнені повноцінні зерна.

Виходячи із зазначеного, селекціонерами Інституту сільського господарства Північного Сходу НААН був створений селекційний матеріал детермінантного типу та визначена його генотипова та модифікаційна мінливість за кількісними та якісними ознаками і на підставі їх створені і занесені до Державного Реєстру сортів рослин України шість сортів гречки: Сумчанка, Крупинка, Іванна, Ювілейна 100, Ярославна, Селяночка, які відзначаються високим потенціалом урожайності, дружністю дозрівання,

стійкістю до вилягання і осипання, високими технологічними якостями. Сорти Селяночка, Ярославна і Сумчанка відносяться до групи ранньостиглих, які використовують для післяюкісних та післяжнивних посівів.

**Способи сівби і норми висіву.** Оптимальною нормою висіву при звичайній рядковій сівбі є 3,0-3,5 млн. схожих насінин на 1 га, при широкорядному – 2,0-2,5. При цьому, за даними Інституту сільського господарства Північного Сходу НААН досліджено, що широкорядний спосіб сівби перевищує звичайний рядковий спосіб за урожайністю для сорту гречки Ювілейна 100 при нормі висіву 2,0 та 2,5 млн.шт./га на 0,9 і 3,2 ц/га, а для сорту Слобожанка - на 3,9 та 2,4 ц/га, відповідно.

**Догляд за посівами** слід проводити своєчасно і високоякісно з урахуванням ґрунтово-кліматичних умов аби створити найкращі умови для появи дружних сходів і доброго розвитку рослин. Формування повноцінного врожаю гречки як перехреснозапильної ентомофільної культури відбувається при достатній кількості бджіл. Для забезпечення бджолозапилення гречки за 3-5 днів до початку її цвітіння слід обов'язково підвозити пасіку з розрахунку 2-3 бджолосім'ї на гектар посіву. Найбільш продуктивним радіусом польоту бджіл є відстань 1,5-2 км.

При широкорядному способі сівби проводять дворазове розпушування міжрядь із знищенням бур'янів, у зв'язку з чим нагромаджується та зберігається волога, поліпшуються фізико-хімічні процеси в ґрунті, активізуються мікробіологічні процеси.

**Збирання врожаю.** Збирати врожай починають коли на рослинах побуріє 75-80 % плодів. Оптимальна висота скошування 15-20 см, а при високому стеблостой (понад 90 см) - до 25 см. На такій стерні валок надійно утримується, рослини не торкаються землі і швидко просихають. Валки на звичайних рядкових посівах укладають упоперек або під кутом до напрямку сівби, а на широкорядних тільки впоперек. Залежно від величини та вологості скошеної маси і метеорологічних факторів гречка у валках

перебуває протягом 5–7 днів. За цей час досягає певна частина зерен, зменшується вологість його і соломи. Обмолот проводиться при волозі зерна 15–17%, стебел і листків - 30–35%. Для запобігання втрат зерна і його обрушення зменшують частоту обертання барабана до 450 – 500 об/хв. Зерно відразу очищають і доводять до товарних кондицій.

Своє слово повинні сказати органи державної аграрної політики. Якщо Аграрний фонд гарантуватиме викуп зерна гречки за цінами, близькими до цін початку 2020 року, то сільгоспвиробники ще в змозі збільшити площі посіву для забезпечення бездефіцитного внутрішнього ринку. Але, якщо тенденції скорочення посівів гречки збережуться, то в 2021 році українці будуть споживати замість власної дорогої закордонної гречки, ще й гіршої якості.